

Rat u Hrvatskoj u svjetskim časopisima

Bolnica u Osijeku u vodećem američkom tjedniku

Cijenjeno uredništvo!

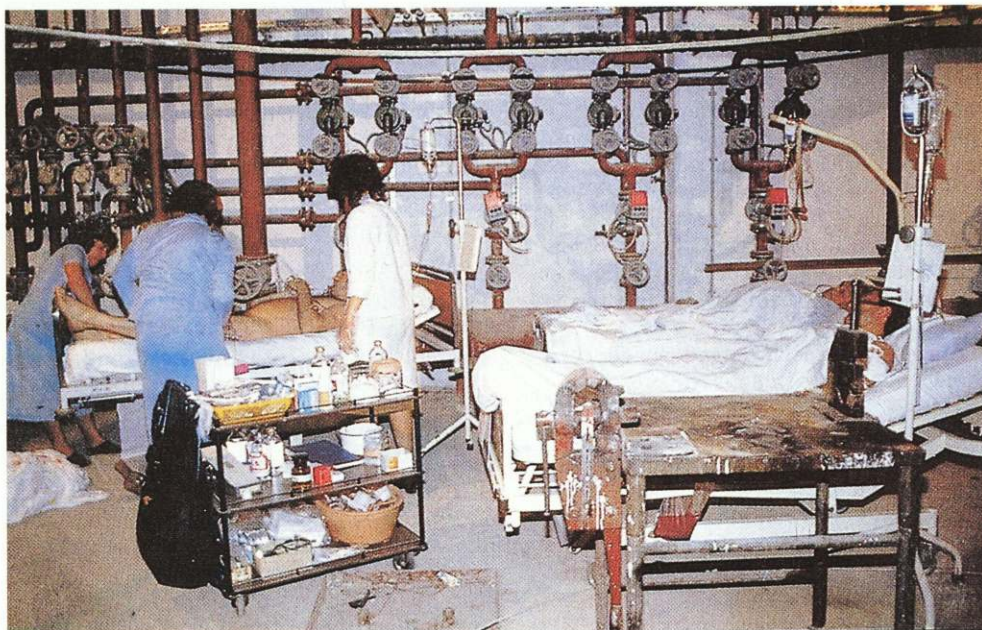
Newsweek, vodeći tjednik u SAD, objavio je u broju od 30. rujna 1991. god. opsežniji tekst naslovljen »Hrvatska krvari«.

Iako očito pisan u namjeri da bude objektivan, članak ipak daje samo površan pregled najznačajnijih događaja koji su se u posljednje vrijeme odigrali u Hrvatskoj. No, znatno više od svega napisanog govori jedna od objavljenih fotografija uz potpis: »Hrvatski liječnici

zbrinjavaju ranjenike u podrumu bolnice u Osijeku. Ona služi kao najbolja ilustracija naslovu članka.

Fotografiju Vam šaljem kao jedan od dokaza da se istina ipak probija u svijet.

dr.med.Vladimir Trkulja, Zavod za farmakologiju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
U Zagrebu, 23. listopada 1991.

Cijenjeno uredništvo!

Razaranja u Hrvatskoj svakim danom poprimaju sve veće razmjere, a sklonosti agresora da se okome na vrtiće, škole, fakultete i bolnice nadilaze većinu dosadašnjih ratnih iskustava.

Možda je baš zbog toga rat u Hrvatskoj prisutan i na stranicama međunarodnih znanstvenih časopisa. Pri tome autori u najvećoj mjeri iznose svoje osobno viđenje koje, nažalost, često ne pruža vjerodostojnu sliku događaja. Upravo stoga se našim znanstvenim radnicima

pruža prilika, ali i obveza, da reagiraju i pripomognu širenju istine u svijetu o događajima u Hrvatskoj.

*Ponukani takvim razmišljanjima odlučili smo da Vam pošaljemo nekoliko članaka koji su objavljeni u međunarodnim časopisima **Nature**, **British Medical Journal**, te **Lancet**, kao i odgovore naših znanstvenih radnika na neke od njih.*

*Britanski, ali u suštini jedan od najuglednijih međunarodnih časopisa, **Nature**, objavio je u vol. 350 od 21. ožujka 1991. godine (stranica 176) urednički članak o Jugoslaviji koji prenosimo u cijelosti:*

Zar ponovo balkanizacija?

Bilo bi sramotno da dođe do raspada Jugoslavije, ali to bi možda omogućilo slobodnu razmjenu istraživača.

Nakon dugotrajnog odgađanja, politička zagonetka 70-tih godina »Što će biti nakon Titove smrti?« izgleda da je riješena: balkanizacija, možda čak i kaos. Tito je bio ortodokсни komunist, koji je imao odlučujuću ulogu u oslobađanju Jugoslavije u tijeku II. svjetskog rata, a kasnije je diktaturom i lukavstvom održao na okupu višenacionalnu državu. Njegova odluka da slijedi liniju neovisnu o Moskvi protumačena je dvojako: da se sovjetske naredbe neće lako provoditi na Balkanu i da će to imati prednosti u nadmudrivanju Zapada protiv Istoka u vrijeme hladnog rata. Nakon Titove smrti, održavanje Jugoslavije kao jedinstvene države, rotacijom u predsjedništvu nedemokratski izabranih predstavnika šest odvojenih republika je propalo. Žrtva narodnog nezadovoljstva, sa stalnim zaostajanjem, etničkim sukobima i sumnjama, te utjecajem Albanije, bila je nekad autonomna pokrajina Kosovo. Bit će ponovo teško sastaviti Jugoslaviju.

Mora li Europa sada doista očekivati dolazak pet dodatnih članica (šest republika umjesto jedne federacije) u međunarodnoj zajednici? Za Jugoslaviju bi bilo najbolje da se nađe neko drugo rješenje. Jugoslavija je bila ujedinjena već 70 godina, od kraja prvog svjetskog rata: razjedinjenje federacije bi bilo sve prije nego jednostavno. U proteklih nekoliko godina, tendencije razjedinjenja prouzročile su nepotrebne štete u pronalazanju opstanka federacije. U kasnim 70-tim godinama, nadležnost za istraživanja, inače centralizirana po starom staljinističkom modelu, prenijeta je na način gotovo smišljen da se neracionalno potroše ionako oskudna državna sredstva.

Uskoro ćemo saznati hoće li obnova nekih federalnih državnih fondova ublažiti stanje kao što je bilo planirano.

Za zemlju u kojoj se sve više cijene znanstvena dostignuća (Sveučilište u Beogradu ima skoro 60 000 studenata, u Zagrebu, u Hrvatskoj, za trećinu manje, dok će republika Slovenija, koja graniči s Italijom, krajem ove godine imati 2000 ljudi s doktoratom (pf.D)) bit će okrutno razočaranje ako su naponi postignuti u protekle 2/3 stoljeća bili uzaludni. Cijelo se to vrijeme Jugoslavija nadala da će znanost i tehnologija omogućiti velikoj ruralnoj populaciji da uđe u 20. stoljeće (Tko se sada sjeća jugoslavenskih planova iz 1960. godine da se sagradi nuklearna elektrana?). Imajući sve to u vidu 22 milijuna ljudi podijeljeno u šest republika smatrali bi taj cilj još nedostižnijim. To znači da problem Jugoslavije nije jedinstven. Oslanjajući se na rezultate referenduma prošlog tjedna u Sovjetskom Savezu i na njegove posljedice mogla bi se uskoro dogoditi pojava daljnjih sedam gotovo suverenih europskih država (tri baltičke

republike, Gruzija, Azerbejdžan, Armenija i čak protiv svih očekivanja, Moldavija). Nada da će Slovačka uvijek biti dio Čehoslovačke jednako zamire. Kakvim bi se dostignućima znanosti, i još više obrazovanju, mogle nadati male države? Njemačko iskustvo s ponovnim ujedinjenjem pokazuje da čak i zapadni džepovi nisu nepresušni, a odnedavno neovisne europske države neće dobiti priliv kapitala od svojih susjeda. I sama njihova veličina mora usporavati afirmaciju. Unatoč tome moguće je naći različita rješenja tih ogromnih teškoća. Prošlo je samo stotinu godina otkako su sveučilišta srednje Europe bila domaćini peripatetičnim znanstvenicima sa Zapada. (Primjerice, većinu svog života Ernst Mach podučavao je u Pragu). Čak ako vlade ne mogu odmah osigurati gospodarsku pomoć Zapada, osiguravanje slobodne međunarodne razmjene istraživača donijele bi im čak i vredniju nagradu – temelj za budućnost.

Na navedeni članak reagirali su istraživači s Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kliničkog bolničkog centra Ivica Vučak i Antonio Juretić (kao adresu naveli su samo Zagreb, Croatia) (Nature, vol. 353 od 17. listopada 1991. godine, str. 597):

Apel iz Hrvatske

Cijenjeni gospodine – Događaji su pokazali bespredmetnim Vaš argument. »Najbolja nada za Jugoslaviju« je nešto drugo nego »šest suverenih republika« (Nature 350, 176; 1991). Većina žitelja Slovenije, Hrvatske, Makedonije i Kosova glasovalo je za svoju neovisnost. Federalna armija silom je pokušala pokoriti Kosovo, Sloveniju i Hrvatsku, prijeteci uz to Bosni i Hercegovini i Makedoniji. Možemo ustvrditi da jugoslavenska federacija više ne postoji.

Za grupu država povijesno uklopljenih između umirućeg turskog carstva na jednoj strani i antagonizma unutar Austro-Ugarskog Carstva na drugoj strani, Jugoslavija je bila vizija napretka u devetnaestom stoljeću. U vremenu od 1918. do 1990. godine pokazalo se da je ideja o zajedništvu na ovim prostorima nestvarna i da ne može više predstavljati rješenje naših problema na pragu dvadeset i prvog stoljeća. To, međutim, ne znači da se stanovnici tih država trebaju međusobno ubijati i uništavati sve ono što su postigli tijekom zajedničkog života ili u tisuću godina samostalne opstojnosti.

Brutalnost federalne armije koja štiti srpske teritorijalne interese, rezultirala je stotinama mrtvih Hrvata, od toga trećina civilnog stanovništva, kao i razaranjem gradova, sela, crkava, bolnica i škola. Vukovar, Osijek, Pakrac, Zadar, Šibenik, Gospić, Varaždin neki su od većih gradova koji su bili bombardirani, dok su Dalj i Kijevo te neka manja mjesta srušena sa zemljom

teškom artiljerijom. U Hrvatskoj su aerodromi zatvoreni, a luke je blokirala federalna mornarica. Ne može se slobodno putovati unutar zemlje niti u inozemstvo.

Kako se možemo baviti znanošću kad smo u skloništim, uplašeni za vlastite živote? Kako možemo planirati naručivanje kemikalija i životinja za pokuse kad oko nas ubijaju djecu i pale knjižnice? Ne bismo željeli dijeliti sudbinu gospodina Riadh Dinha Francis i negove obitelji (Nature 351,262;1991) koje su kolege prepoznali na televiziji i spasili iz logora kurdskih izbjeglica. Također, ne bismo željeli postati dio nekog drugog DM1 milijunskog programa koji pomaže znanstvenicima da napuste svoju domovinu (Nature 351,261;1991).

Znanost nema domovine, ali znanstvenici imaju i njihovi osjećaji su duboko vezani za nju. Nikola Tesla (1858-1943), Lavoslav Ružička (1887-1976), Vladimir Prelog (rođen 1906) samo su tri hrvatska znanstvenika koji su ostvarili svoje karijere izvan domovine, ali su uvijek smatrali Hrvatsku svojom domovinom.

Kao znanstvenici i građani svijeta mi preziremo granice i šovinizam bilo koje vrste i oblika. Zašto ne bismo mogli surađivati s kolegama iz Makedonije ili Srbije? Za znanstvenu suradnju nije nužno živjeti u istoj državi, a biti prisiljen na to može izazvati suprotan učinak.

Vjerujemo da biste, pobuđujući pažnju u Vašoj javnosti i Vašim vladama, kao što ste učinili u slučajevima borbe za ljudska prava u Sovjetskom savezu, Čileu, Južnoj Africi, Poljskoj i Turskoj, mogli pomoći da se zaustavi krvoproliće i razaranja u našoj zemlji te da se uspostavi mir i ekonomska sigurnost prijeko potrebna za znanstveni rad. Prema tome hitno je potrebno potpuno priznanje Hrvatske kao nezavisne i suverene države.

Želja za slobodom sazrela je u svakom našem čovjeku i u cijeloj naciji. Kao jedna civilizirana europska nacija s tisućtristogodišnjom kulturnom tradicijom, mi Hrvati imamo pravo da sami gradimo svoju budućnost poslije rata. Stručne procjene pokazuju da Hrvatska može u potpunosti ispuniti sve gospodarske i druge potrebe svojih stanovnika.

Riječ »balkanizacija« koristi se u svjetskim časopisima uključujući i Nature. Mi smo u Hrvatskoj ogorčeni kad nas nazivaju balkancima. Ne radi se samo o zemljopisnoj preciznosti već i o prezivosti koju riječ u sebi nosi u internacionalnom rječniku. Balkan znači bure baruta, mjesto gdje je započeo I. svjetski rat, ali mi znamo tko je odgovoran za balkanske ratove uključujući i sadašnji rat protiv Hrvatske. Zašto ne bismo, uz internacionalnu pomoć, pokušali uspostaviti odnose na Balkanu poput onih koji postoje u zemljama Skandinavije?

Ukratko, Hrvati su nacija i Hrvatska je država. Mi nismo balkanci u onom smislu riječi koji vi upotrebljavate. Mi imamo pravo biti slobodni, živjeti u demokraciji i u miru onako kako procijenimo da je najbolje. Naša nesreća je da naš susjed, Srbija, ne može pobjeći

od srdenjovjekovnog duha osvajanja susjednih teritorija. Možda griješimo kada tražimo od Europe i ostalog svijeta da shvati naš problem, ali imamo pravo braniti svoje domove, svoje živote i budućnost svoje djece. Istodobno se nadamo da ćemo preživjeti kao znanstvenici i da ćemo jednog dana kada naša domovina bude slobodna i kad se oporavi od razaranja, i dalje biti u stanju objavljivati svoje radove u časopisu »Nature«.

Gospodin Lynne Jones je u British Medical Journalu (BMJ, vol. 303 od 10. kolovoza 1991 (stranica 371) objavio članak o ratu u Jugoslaviji koji prenosimo u cijelosti:

Pismo iz Jugoslavije

Kada je dr. Jovan Bamburać, izvanredni profesor psihijatrije na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, ustao u prvom redu predavaonice Škole narodnog zdravlja u Zagrebu i izjavio da se on kao »Srbin sa Hrvatima iza leđa« ne osjeća ugrožen, njegova primjedba imala je dublje značenje od šale uobičajene za takve skupove.

Nedavno je u ime Zagrebačkog udruženja društvenih analitičara poslano pismo kojim se otkazuje prvi kongres Udruženja analitičara Jugoslavije, proročki nazvanog »Udruženje za društvenu kulturu, Istok i Zapad, razlike i konflikte«. U pismu se navodi da Srbi transferiraju vlastitu agresiju prema Slovencima i Hrvatima te da »konzervativni i kanibalistički instinkti koji su zahvatili veliki broj Srba unazađuju Srbe i vode do shizoparanooidnih ideja«. Prozvani su i srpski liječnici koji su optuženi za »destruktivni narcizam«.

Ovo su teška vremena za jugoslavenske liječnike. Ne radi se tu samo o užasnom ubiranju smrtnog danka. I molim Vas ne tražite precizne podatke, vijesti pružaju samo djelomičan uvid i nisu posve objektivne. Noću biram stanice na radiju i slušam vijesti nastojeći dobiti što potpuniju sliku događaja. Ono što me proganja nisu podaci (80 mrtvih u dosad najžešćim okršajima ovog vikenda u Zagrebu, TV Zagreb; 180 mrtvih, TV Beograd), već lica: stara Srpkinja leži na opustjeloj seoskoj cesti, njena obitelj okupljena oko male pokrivena hrpe; užas na licu liječnika dok stoji ispred kamiona prepunog mrtvih tijela prekrivenog plastičnim prekrivačem – raspoznaju se i dječji udovi; sablasna odlučnost na licima pripadnika srpskih paramilitarnih formacija dok stoje postrojani rame uz rame, s pesnicom čvrsto stisnutom na grudima, prisežući na odanost. Sve ovo je više nego strašno. No nevoljama mojih prijatelja liječnika pridone nose i znakovi da sve više uglednih liječnika postaje uključeno u sukobe.

Pritisci kojima se traži njihovo sudjelovanje vrlo su

jaki. Početkom srpnja dr. Branko Krivokuća*, direktor Zdravstvenog centra u Vojniću, u Hrvatskoj, vozio je svoju kćerku u školu. Kao i uvijek u prtljažniku automobila nosio je dvije torbe s medicinskim materijalom. Nakon što ga je zaustavila hrvatska policija, uhapšen je pod sumnjom da pruža medicinsku pomoć srpskim teroristima i trenutno se nalazi u zatvoru u Zagrebu. U Vinkovcima, koji su smješteni u istočnoj Hrvatskoj, i gdje su se odigrale neke od najtežih bitaka, upravitelj lokalne bolnice, Hrvat, bio je izložen jakim pritiscima lokalnog stanovništva koje je zahtijevalo da izbací iz bolnice trojicu ranjenih pripadnika srpskih paravojskih formacija. Ali on to nije uradio. S druge strane, tim sudskih medicinara iz Srbije odbio je prijedlog da sudjeluje u radu s timom hrvatskih patologa koji su trebali ispitati tijela grupe hrvatskih seljaka koji su navodno bili mučeni, a zatim izmasakrirani. Predložena suradnja trebala je osigurati nepristranost, ali Srbi su smatrali da bi njihovo sudjelovanje moglo biti krivo protumačeno.

U namjeri da se premoste takvi nesporednosti prošle je subote u neudobnoj predavaonici u Zagrebu održan sastanak kojem je prisustvovalo četrdesetak srpskih i hrvatskih liječnika koji su razmijenili ideje i iskustva. To je bio drugi sastanak novoosnovanog udruženja Liječnici protiv rata. Osnivački sastanak održan je prethodnog tjedna u Beogradu, a sudjelovao je približno jednak broj liječnika. Osnivanje Udruženja pokrenula su dva mlada liječnika, dr. Vuk Stambolović iz Beograda i dr. Milan Košuta iz Zagreba. »Naša namjera nije da okrivljujemo jedni druge«, objasnio je dr. Stambolović; »potrebno je razumijevanje ne predbacivanje«. »Ponor među nama je sve veći«, nastavio je svoj govor dr. Bamburać, »i međusobno se okrivljujemo. Pitanje je kako razriješiti ovo stanje? Da li ćemo stajati skrštenih ruku i očekivati pacijente skrivajući se iza svoje profesije? Smijemo li tako postupati dok svakodnevno čitamo u novinama o 30 000 raseljenih ljudi.« Dr. Slobodan Lang, bivši ministar zdravlja grada Zagreba i izvanredni profesor Škole narodnog zdravlja, otvoreno je rekao: »95% liječnika u ovoj zemlji očigledno ne shvaća smisao definicije zdravlja po WHO«.

Grupa je potakla niz praktičnih inicijativa: pismo Europskom udruženju ministara u kojem se ističe sva ozbiljnost situacije, i skreće pažnja na to da se tu ne radi samo o etničkim sukobima na Balkanu, već o ratu u Europi u kojem je nužna intervencija izvana. Treba izvršiti pritisak na medicinske fakultete i medicinska udruženja Srba i Hrvata da donesu zajedničke izjave kojima bi osudili rat. Srpski liječnici, zastupnici u Skupštini, predložili su sastanak srpskog i hrvatskog Udruženja liječnika. Na ovaj način Udruženje je u svoj rad

pokušalo uključiti i liječnike iz drugih republika. Namjera svega ovog je bila je da se omogući svim liječnicima da radom u svojoj sredini pridonese dugotrajnom procesu društvene preobrazbe na razini cijele zajednice. Ideja je da se pronadu svi koji žele obnoviti veze kroz kontakte s lokalnim liječnicima i svećenstvom te da ih podrže u njihovim nastojanjima.

Ovo udruženje ne nudi nikakva politička rješenja, smatrajući da se ratom ne može ništa riješiti. Posebno me se dojmila raznolikost stavova i lakoća kojom su razmjenjivani bez znakova netrpeljivosti dok smo ispijali kavu nakon završenog sastanka. Dr. Lang smatra da je potrebno pustiti Jugoslaviju da se raspadne »jer je ovakva kakva je postala instrument mržnje. Ljudi će živjeti mnogo složnije ako se ona raspadne; a s raspuštanjem Jugoslavije istodobno možete provesti proces njezina integriranja. Nitko mi nije objasnio zašto bih trebao biti više naklonjen Makedoncima nego Bugarima ili Slovincima nego Slovincima.« Dr. Zoran Milivojević nije se s ovim složio, zastupajući mišljenje da je jedinstvo nužno za suočenje sa srpskim komunističkim vođom Miloševićom i federalnom armijom.

Nakon sastanka dr. Lang je čak insistirao na tome da mi pokaže dvije kolekcije u svojoj kući. Jednu zbirku čine stijene. Svi uzorci su brižljivo obilježeni i postavljeni kao što se obično radi sa znanstvenim zbirkama. Ali sami uzorci su vrlo neuobičajeni: uzorak pirita iz rudnika na Kosovu gdje se dr. Lang jednom prilikom priključio štrajku albanskih rudara; uzorak sprešanog metala iz Slovenije: »tenk«, kratko je primijetio; i izbljedjeli porozni uzorak, prepun rupa: »Hrvatska«. U sljedećoj sobi nalazile su se karte: više od pola slika na jednom zidu pokazuje isti prostor, Balkan, samo što su na svakom primjerku pojedina područja različito obojena. »Želio bih da moj sin odraste s uvjerenjem da se granice neprestano mijenjaju. Države dolaze i odlaze«, pojasnio je dr. Lang.

Na jedan način, koji je teško opisati, komadići stijena razmješteni na stolu i promjene granica naznačene na zidu otkrivaju sav idiotizam, uzaludnost i ništavnost ovog rata na način na koji nijedan medij to nije uspio prikazati. Ako sin Slobodana Langa odraste s uvjerenjem da u životu postoje mnogo važnije stvari od dokazivanja etničkog podrijetla, udruženju Liječnici protiv rata, kojem pripada i njegov otac, treba ohrabrenje i podrška.

Lynne Jones, psihijatar i pisac

Na navedeni članak reagirali su istraživači Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Matko Marušić i Ivica Kostović te ministar zdravlja Republike Hrvatske gospodin Andrija Hebrang:

Rat u Jugoslaviji

Poštovani gospodine, ne slažemo se s navodima koji su izneseni u članku dr. Lynna Jonesa o medicinskim događajima u Hrvatskoj. Posebno smo pogođeni načinom na koji dr. Jones izgleda izjednačuje slučaj srpskog liječnika dr. Krivokapića sa stradanjima čitavog Hrvatskog naroda. Žalosno je što slučaj dr. Krivokapića nije usamljen. Premda medicinskim službama u Hrvatskoj nedostaje medicinski materijal prijeko potreban za normalno odvijanje svakodnevnih poslova, pritom nismo uzeli u obzir i posljedice vojnih razaranja, velik broj Srba koji su bili uposleni u medicinskim službama u Hrvatskoj prisvojio je lijekove i opremu, te se priključio srpskim paravojnim formacijama, koje napadaju hrvatsku policiju.

Do 9. listopada ukupan broj stradalih u Hrvatskoj dosegao je brojke od 807 mrtvih i 4788 ranjenih osoba. Više od jedne trećine stradalih su civili, što nedvosmisleno pokazuje tko je glavna meta napada jugoslavenske armije i srpskih terorista.

U proteklih mjesec dana nebrojeno su puta civilni ciljevi bili napadnuti minobacačima, haubicama, tenkovima i višecijevnim raketnim projektilima, borbenim avionima koji su ih gađali kasetnim bombama i raketama zrak-zemlja. U tom razdoblju ispaljeno je najmanje 20 000 granata koje su uništile 10-70% građevinskih objekata u 13 gradova, svaki s više od 10 000 stanovnika. Ni sela nisu ostala pošteđena. Nakon napada na selo Četekovac, 3. rujna, pronađena je 21 mrtva civilna osoba, ubijeni na pragu ili dvorištu svoje kuće. Sve pronađene osobe bile su ustrijeljene, osim jedna koja je bila zaklana, a izgleda da je jedna živa spaljena. U ovom trenutku u izbjeglištvu se nalazi 250 000 Hrvata, od toga se približno 125 000 nalazi u pojedinim predjelima Hrvatske, dok su ostali raštrkani po susjednim zemljama.

Posebnu metu napada jugoslavenske armije i srpskih terorista čine medicinsko osoblje i bolnice. Npr. 4. rujna iz kasarne smještene u blizini osječke Bolnice otvorena je vatra iz pušaka i strojica na Bolnicu i pritom je oštećen Kirurški i Neurološki odjel. 5. rujna su dvije granate pogodile sam ulaz u vinkovački Medicinski centar. Istog dana u Vukovaru je nekoliko granata pogodilo dom umirovljenika i pritom su ubijene četiri, a ranjeno je šest osoba. 10. rujna, u blizini Kostajnice, otvorena je teška strojnička paljba na kola hitne pomoći. 15. rujna na Opću bolnicu u Osijeku otvorena je izravna vatra iz teškog artiljerijskog oružja: minobacača, haubica, raketnih bacača, i to iz smjera susjedne kasarne. Četiri odjela su potpuno uništena, a u nekim dijelovima Bolnice buknuo je požar. Armija je ostala gluha na sve apele. Sudbina liječnika otetog 18. listopada u blizini Pakraca još je nepoznata.

Dr. Jones zaključuje da u životu ima mnogo važnijih

stvari od borbe za dokazivanje svog etničkog podrijetla. Ali mi Hrvati nismo etnička grupa, mi smo narod sa više od 13 stoljeća dugom poviješću. Kao i sve druge države i Hrvatska je imala svoje uspone i padove, a njezin kontinuitet bio je prekinut samo jednom, i to u razdoblju između dva rata, no nedugo nakon toga, već sredinom drugog svjetskog rata, ponovo su je uspostavili pripadnici antifašističkog pokreta Hrvatske.

Danas, kada je više od pola hrvatskog teritorija okupirano ili ugroženo napadima, kada druga po veličini vojska Europe napada nenaoružane civile, kada je više od 1000 civila ubijeno ili ranjeno, smatramo da je više nego neprikladno reći da bi trebali zaboraviti na svoje »etničko podrijetlo«.

U međunarodnom časopisu Lancet (vol. 338, od 19. listopada 1991, stranica 1018) objavljeno je pismo istraživača Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Ivica Kostovića i Matka Marušića, u ime osoblja i studenata Medicinskog fakulteta, o napadima na bolnice u Hrvatskoj koje objavljujemo u cijelosti:

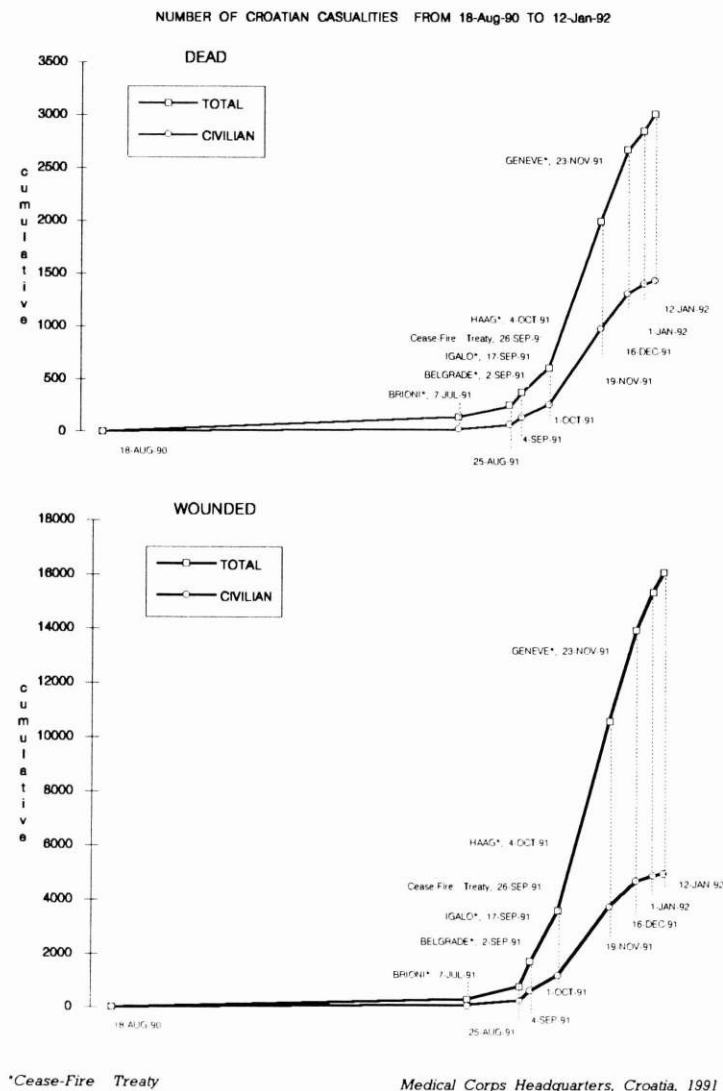
Napadi na bolnice u Hrvatskoj

Poštovani gospodine, jugoslavenska federalna armija i srpski teroristi smišljeno razaraju katedrale (Osijek), biblioteke (Vinkovci) i bolnice u Hrvatskoj. Bolnice u Osijeku, Gospiću, Petrinji, te veliki medicinski centri u Vrlici i Hrvatskoj Kostajnici razrušeni su ili su jako oštećeni. Ove bolnice pokrivaju velika područja Hrvatske, npr. gotovo milijun ljudi ovisno je o specijalističkim službama osječke bolnice. Bolnica u Pakracu uništena je do temelja, a njezini bolesnici (uključujući ranjenike i 270 psihijatrijskih bolesnika) proveli su šest dana u podrumima bolnice bez vode i bez struje. Bolnica u Zadru razorena je dalekometnom teškom artiljerijom, a bolesnici su bili zarobljeni u podrumima bolnice bez vode i struje nekoliko dana, jer su federalna armija i srpski ekstremisti spriječili evakuaciju iz grada izloženog teškom bombardiranju. U obližnjem Zemuniku bolnica je zarobljena zajedno s liječnicima.

U Osijeku, gradu na sjeveru Hrvatske (sa 150.000 stanovnika), nalazi se Opća bolnica kapaciteta oko 500 kreveta, te Medicinski fakultet (dislocirani studij Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu) s približno 350 studenata. Za vrijeme rujanskih napada na Osijek, u Bolnicu su stizali ranjeni civili i vojnici (pritom se misli na obje zaraćene strane); do 27. rujna 1991. u osječku Bolnicu dopremljeno je više od 1300 ranjenih osoba (uključujući 15 vojnika federalne armije).

U blizini Bolnice u Osijeku smještena je kasarna Milan Stanivuković. 17. rujna, u namjeri da se osveti hrvatskoj policiji i Zboru narodne garde za nanesene gubitke, ili iz tko zna kojih razloga, federalna armija

SLIKA 1.
Prikaz stradalih u R Hrvatskoj, zaključno s 12. siječnja 1992.
FIGURE 1.

Survey of number of wounded persons in the Republic of Croatia, as on January 12, 1992

napala je Bolnicu bez prethodnog upozorenja. Na vatrogasce koji su pokušali ugasiti vatru prouzročenu hicima iz višecijevnih raketnih bacača otvorena je snajperska vatra (snajperista federalne armije), i pritom su mnogi vatrogasci poginuli. Teška artiljerija uništila je Kirurški i Ginekološki odjel, a oštećeni su i mnogi drugi odjeli. Prozorska su stakla popucala, prekinuta je opskrba vodom i strujom, a Bolnica, odnosno ono što je od nje ostalo, pri kraju je sa zalihama medicinskog materijala. Veliki broj medicinskih djelatnika Bolnice, bolesnika i posjetilaca postali su žrtve, npr. jedna sestra je ubijena, a dvije liječnice teško su ozlijeđene. 1000 ljudi moralo se skloniti u tamne i vlažne bolničke podrumne. Često se događalo da je novorođenčad morala biti u istoj prostora-

riji u kojoj su se nalazili i psihijatrijski bolesnici, koji su ležali vezani za krevete.

Armija je ostala gluha na sve apele za mir. To nije bio jedini napad na Bolnicu. Na Bolnicu je često otvarana paljba, a sam ulaz u Bolnicu razrušen je tenkovskim projektilima. Inače, Bolnica je propisno označena s više znakova Crvenog križa, a osim toga poznata je svima koji su ikada posjetili Osijek. Potpuni izvještaj o napadima na osječku Bolnicu bit će objavljen na drugom mjestu (Glavina K., Tucak A., Janošić K., Pajtlar M., Lacković Z.. Vojska smišljeno razara Opću bolnicu u Osijeku; Croatian Med.J.; u tisku)

U Gospiću, glavnom gradu Like, u središnjem dijelu Hrvatske, česti napadi gotovo su onemogućili vezu s

vanjskim svijetom. No saznali smo da je regionalna Opća bolnica teško oštećena namjernim pogocima teške artiljerije iz obližnjeg garnizona federalne armije. I ova je Bolnica propisno označena međunarodnim znakom crvenog križa. Neposredno prije napada prethodila je evakuacija obitelji zaposlenih u federalnoj armiji i lokalnih terorista. Poučeni dosadašnjim iskustvom, u selima Banije, Like i Dalmacije, ovo je protumačeno kao najava planiranog potpunog uništenja. Plašimo se da bi Gospić mogao postati četvrti grad srušen sa zemljom, dijeleći tako sudbinu Vukovara, Osijeka i Vinkovaca. Jesu li i drevni gradovi Dalmacije (Šibenik, Zadar i Split) slijedeći? 600 godina stara Šibenska katedrala namjerno je oštećena tenkovskom granatom. Izgleda da jugoslavenska federalna armija i njene pristaše sada počinju s uništavanjem povijesnih spomenika, nastavljajući s razaranjem regionalnih centara i destruktivnim napadima na bolnice.

Sve žrtve ovih napada prati Stožer saniteta Republike Hrvatske. Priloženi grafikon prikazuje brojčani porast stradalih u protekla tri mjeseca, zaključno s nedjeljom, 12. siječnja 1991.

Ovaj prikaz najbolje svjedoči o neuspjesima različitih međunarodnih mirovnih dogovora u protekla tri mjeseca – poimenično Mirovni dogovor na Brijunima (u srpnju), u Beogradu (2. rujna), u Igalu (17. rujna), i u Hagu (10. listopada). 26. rujna potpisan je još jedan međunarodni mirovni dogovor.

dr. med. Nenad Mitrović, dr. med. Andrea Horvat,
mr. ph. Ivana Šuto
Zavod za farmakologiju Medicinskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

U uglednom međunarodnom časopisu Lancet (vol. 338, od 7. prosinca 1991., str. 1447 – 8) objavljen je urednički tekst pod naslovom »Croatia: War against Vukovar medical center«. Prijevod članka objavljujemo u cijelosti:

Hrvatska: Rat protiv Medicinskog centra Vukovar

Osamnaestog studenog 1991. god., nakon pada grada, federalna je vojska ušla u Medicinski centar Vukovar. Lancet je telefaksom primio obavijesti od prof. dr. Matka Marušića, dr. Joze Tomića, dr. Goranke Muharemagić-Njegić, dr. Branke Šipek, dr. Dubravke Kuljiš i Saveza za mirovne inicijative iz Slovenije. Tekst koji

slijedi sačinjen je od dijelova dokumenata što su nam ih poslali navedeni autori. Posebno izdanje Croatian Medical Journala detaljnije se bavi utjecajem rata u Hrvatskoj na civilno stanovništvo.

Bolnica je bombardirana svakodnevno, katkad i više od četiri sata bez prestanka. Nikada nismo unaprijed znali kada će napadi započeti. Počev od 25. kolovoza 1991. izbrojali smo više od petnaest izravnih pogodaka avionskih bombi. Kako su napadi iz zraka i sa zemlje bivali žešći, tako smo Dječji odjel premiještali u sve niže i niže dijelove zgrade. Četvoro bolesnika je smješteno u odvojenu prostoriju veličine 3 x 3m. Nekoliko medicinskih sestara je stalno boravilo u civilnim skloništima i brinulo o većini medicinskih problema. Liječnici su ta skloništa redovito obilazili. Pod našom skrbi je bilo 5 majki s novorođenčadi, te još 3 majke s nedonoščadi, koja su rođena i rasla u bolničkom podrumu. Imali smo samo jedan inkubator, a i njega smo kasnije isključili i upotrijebili kao operacijski stol za jednu 6,5-mjesečnu djevojčicu.

Petog listopada centar su pogodile dvije bombe od 250 kg. Jedna je eksplodirala i dio zgrade je nestao. Druga nije eksplodirala, ali je probila pet stropova i završila u krevetu jednog nepokretnog bolesnika. Svi su prozori bili razbijeni, pa smo za zatvaranje otvora koristili plastične folije i krevete. Unutar zgrade živjeli smo pod umjetnom rasvjetom. Svi električni generatori bili su uništeni, pa smo iskoristili dva od njih da bismo načinili jedan koji radi, i koristili smo ga do samog kraja. Bio je uključen do 22 sata, a nakon toga smo radili pod svjetlom svijeća ili petrolejskih svjetiljki. Sobe su ispražnjene, a ležaljke postavljene po podu.

Više od 60-70% ranjenih bili su civili, uz visok udio djece. Oko 10% činili su opći medicinski, neurološki, urološki i psihijatrijski bolesnici. Lakši ranjenici su otpušteni odmah nakon pružene pomoći, a na kontrolne su preglede dolazili iz svojih skloništa, pod kišom granata. Teži su ranjenici hospitalizirani, a oni u kritičnom stanju zbrinjavani su u Odjelu intenzivne skrbi koji je bio smješten u atomskom skloništu: 12 bolesnika u sobi od 36 kvadratnih metara. Umrle je sanitarna služba prenosila u zgradu nasuprot bolnici, gdje su stavljani u vreće ili sanduke i sahranjivani. Posljednjih desetak dana nije ih bilo moguće pokapati pa je oko 100 leševa ležalo u bolničkom dvorištu.

Odjel za sterilizaciju napadan je nekoliko puta. Nedostajalo nam je antibiotika, krvi i plazme. Ljudi su dolazili davati krv, no nakon mjeseci gladovanja njihova je krvna slika bila poremećena. Nismo imali ni dovoljno struje za sve zamrzivače, tako da nismo mogli zamrzavati veće zalihe, a neke smo čak i izgubili. Laboratorij i Odjel za transfuziju dva puta su oštećivani. Jedini test koji smo u posljednja dva mjeseca mogli načiniti bio je broj eritrocita.

Tekuće vode nismo imali više od dva mjeseca. Vatro-

gasci iz Vukovara dovozili su je u cisternama. Trojica su poginula, a svi kamioni uništeni, pa smo naposljetku vodu morali crpiti iz podzemnih bunara. Ta je voda bila mutna, a morala se skupljati noću jer je danju izlazak iz bolničke zgrade bio isuviše opasan. Potrošnja je bila strogo ograničena: svatko od nas je imao pravo na jednu litru dnevno za piće i osobnu higijenu. Hranili smo se svježim ili konzerviranim mesom koje su donosili civili ili pripadnici Zbora narodne garde.

Većina naših pacijenata bili su ranjenici. U rujnu je zaprimljena 6-godišnja djevojčica sa višestrukim eksplozivnim ozljedama. Imala je rupturiranu jetru, ozlijeđen desni bubreg te torako-abdominalne ozljede. Preživjela je, te je kasnije s nama došla u Zagreb. Jedna je granata 29. listopada pogodila obiteljsku kuću i usmrtila dvojicu dječaka dobi od 13 i 15 godina, te ranila još 6 civila. Za mirnijih su noći hrvatski vojnici donosili djecu iz civilnih skloništa da bi im se pružila pomoć zbog ubičajenih bolesti, najčešće respiratornih infekcija.

Prve osobe koje su ušle u bolnicu bili su oficiri federalne armije i jedan bivši radnik Centra. Postavili su naoružane stražare i zabranili svaki ulazak ili izlazak. Razgovarali su s liječnicima i direktoricom Centra, dr. Vesnom Bosanac. Devet federalnih vojnika liječenih u bolnici odmah su odvedeni. Sljedećeg je jutra naredeno da se liječnici, sestre i tehničko osoblje okupe u jednoj prostoriji u 7.30 sati, dok je ostalo osoblje čekalo pred vratima. Dr. Bosanac nije bila s nama. Poslije smo shvatili da ju je odvela federalna vojska. Tridesetog studenog zagrebačke su novine objavile da je živa i da se nalazi u srpskom zatvoru. Oficir federalne vojske je u 9.00 održao politički govor. Dane su nam četiri mogućnosti izbora: da ostanemo u bolnici pod upravom federalne vojske, da odemo u Zagreb, da odemo u Novi Sad, glavni grad Vojvodine, ili da odemo u prihvatni centar u Šidu, Srbija. Pet liječnika i nekoliko članova tehničkog osoblja, uglavnom Srbi, odlučili su ostati u bolnici. Mi ostali odlučili smo poći prema Đakovu, a zatim i Zagrebu.

Popis bolesnika s dijagnozama i uvjetima prijevoza bio je pripremljen. Nepokretni bolesnici dobili su plastične vrećice s potpunom medicinskom dokumentacijom. Federalna vojska i medicinsko osoblje sporazumjeli su se da 2 bolesnika u teškom stanju ostanu u Centru.

Ujutro 20. studenog ušli smo u medicinsko vozilo federalne vojske, zajedno s 4 nepokretna i 2 pokretna ranjenika. Kroz prozorčić kamiona gledali smo van. Cesta je bila puna rupa pa su ranjenici jaukali i počeli krvariti. Uskoro smo stigli u četničko uporište Negotlavce. Vozila su se zaustavila i začuli smo povike: »Ustaše« (hrvatski fašisti iz drugog svjetskog rata; Srbi su tako nazivali sve Hrvate), »nitko neće živ izaći iz sela!« Optuživali su nas da smo u bolnici ubijali Srbe. Sjedila sam kraj vrata da bih zaštitila bolesnike. Netko je izvana otvorio vrata i upitao nas što radimo zajedno s ustašama. Odgovorili smo da nitko od nas nije ustaša. »Dobro« rekao je čovjek sa simbolima u obliku bijelog orla. »Nećemo prljati ruke vašom krvlju kad vas budeмо ubijali«. Naša su vozila kamenovana, a pojedinci i napadani. Neki su bolesnici imali post-amputacijske infekcije i zadah *Pseudomonas aeruginosa* izazivao je mučninu.

Unatoč izrazito nepovoljnim okolnostima, medicinske usluge i preživljavanje bolesnika bili su vrlo zadovoljavajući, čak izuzetni. Do posljednjeg smo časa primali izvana pomoć u medicinskim potrepsčinama i lijekovima. Ona je bila nedostatna, ali je stizala. Znali smo kakve su teškoće takvog transporta. Civili su skupljali lijekove iz svojih kuća i donosili ih u bolnicu, a duh koji je vladao među ranjenicima jednostavno se riječima ne može opisati.

Preveo V. Trkulja